

DARVASI LÁSZLÓ

Virágzabálók

(REGÉNYRÉSZLET)

Klára egész életében emlékszik majd a csodálatos napra, a parton lökdösődő emberekre, az izgatottságuktól kipirult arcukra, és a morajra, mely a közeledő hajó láttán tör fel a tömegeből. Egy ismerős mészáros a kalapját dobálja a magasba, s a gyermek arra gondol, hogy a férfi keze most is véres, mint amikor a boltjában hatalmas húsokat mutogat az apjának, hogy aztán félelmetesen éles késével beléjük kanyarítson. A szegediek a sörházkaszárnya foltos, sárga falánál gyülekeznek, de a vártól lefelé, a Halpiacot is benépesítve végig izgatott sorokban tolonganak a parton, egészen a Boszorkány sziget bokros hajlatáig. Az apja felkapja, és a magasba tartja a kislányt, hogy Klára jobban láthasson. Alsóváros apró házai felől térdnadrágos legénykék rohannak felfelé, így kísérik a déli irányból pöfögő, tajtékos hullámokat kavarázó hajót. Némelyik fiú nem visel cipőt, talpuk alól öklömmnyi sárdarabok repkednek, s a kislány hallani véli a cuppanásokat. Az egyik gyerek halfogó hálóba gabalyodik, s kétségbeesetten integet a társai után. Amikor a lomha test a Boszorkány sziget magasságába ér, a hajó tarackjai háromszor durrantanak a levegőbe. Klára megérzi a lőpor facsaró szagát, könny futja el a szemét, nagyot tüsszent. Az apja nevetve engedi le a földre. A kislány az ég felé szálló, gyorsan halványuló füstfelhőket bámulja.

Mindenre emlékezni akarok, ami fontos, gondolja a kislány, s lehunyja a szemét.

S amire majd emlékszem, segítsen engem, segítsen!

Aztán felnevet, s még mindig hunyt szemmel az apja kabátujját megrángatva mondja:

és ami nem fontos, holnap az is legyen fontos!

Minden legyen fontos!

A gőzhajó fedélzetéről Széchenyi István gróf lengeti meg a kalapját a szegediek tiszteletére. A kislány újra kinyitotta a szemét, csodálkozva bámulja az apját. Pelsőczy egész testében remeg, izzadságcseppek fénylenek a homlokán, és úgy veszi a levegőt, mint aki fulladozik, Klára soha nem látta még ilyen felindultnak. A férfit nem a dúsgazdag és ambiciózus gróf közelsége zaklatja fel. A „Duna” horognyvetése után fölkeredzkedik a hajóra, és remegő izgalommal vizsgálja végig a csillogó gépházat és a fenti utasteret, simogatja és próbálgatja a kormánykereket,

tapogatja a padlózatot és a csillogó műszereket, megfogdossa a feszülő vitorlaköteleteket, melyekkel a kéményeket rögzítették a hajótesthez, óvatosan érinti a még mindig meleg gőzkéményt és a jóval magasabb füstkémény vaslemezeit, hosszan vizsgálgatja a még mindig nehéz párákat eregető gőzgépet, a lapátkeretet, majd a hajótestbe vezető lépcsőn a vendégszobába ereszkedik, és onnan kiabál a kislányának,

Klárikám, ez csodálatos,

Klárikám ez olyan csodálatos!

Erre mindig emlékezni fogunk!

A fölkavaró esemény után, amely 1833 kora őszén, még szeptember első napjaiban történik, a férfi nyomban munkához lát. A munka tárgya és célja olyan egyszerű, mint amennyire lehetetlennek tűnik a kivitelezés. A feladat ezúttal az, hogy pénzt, nagyon sok pénzt kell szerezni valahonnan. S ugyan kicsoda rendelkezik tekintélyes, ugyanakkor könnyen mozgítható tőkével a közelben és távolban, akitől Pelsóczy még nem kért, akinek nem tartozik, akitől nem vételezett ilyen-olyan lejáratú hitelt? Akárhogyan is számolt, osztott és szorozott, mindössze egyetlen ilyen embert ismert a férfi. Az apósának, Benedek gazdának rengeteg pénze volt, még ha az öreg módfelett igyekezett is az ellenkező látszatát kelteni annak, hogy nem csak hogy van mit a tejbe aprítania, de talán még templomot is vehetne, ha arra támadna kedve. De ha pénzre terelődött a szó, a gazda csak ingatta a fejét, szörnyűség, tragédia, micsoda tragédia, hogy nincs, hogy mindig híja van egy-két forintnak. Hanem a földek, a jól termő rókusi szőlők, és a város környéki réteken legeltetett nyájai másféle pénzügyi állapotról tettek bizonyosságot, mint amiről a gazda sóhajtozott. Benedekék szigorú takarékossgal, mármár nélkülözve életek, és Margit hozományába sem került annyi gazdagság, mint amennyiről Pelsóczy ábrándozott.

Azon az estén, amikor a helyi potentátok Széchenyit kínálgatják inkább karcosan savanyú, mint sem természetesen száraz ízű vörös borral, s arról igyekeznek különösebb eredmény nélkül meggyőzni, hogy a gróf világ egyik legfestőibb helyére érkezett, Pelsóczy gondosan fölöltözik, majd szórakozottan eltolja magától a felesége kezét. Az asszony lehajtja a fejét, s megvárja, míg az állára ér a víz hidege. Nem a maga fölötti szánakozás miatt eredt el a könnye, dühében sír. Mire felemeli a fejét, már nem hallani a férje lépteit, melyek az előbb még az utcaköveken kopogtak a távolba. A férfit ezúttal nem nyeli el a szegedi éjszaka. Pelsóczy világos sarkok, kéken derengő, boltíves kapualjak mellett lépdel az esti városban. Néhány perc múlva az Arany páva fogadó előtt veri csizmájáról a sarat, majd a helységbe lép, hogy némi nyaktekergetés után a kevésbé füstös belső teremben egy horgas orrú, kellemetlenül tekintető alak mellé ereszkedjen. Pelsóczy kancsó bort rendel, majd nyomban tárgyalásba fog. Féreg úr szemében rossz fény villan, s máris gondterhelten ellenkezik. Borzas üstökét rázza, teátráli-

san tárja szét a karjait, nem, ó, nem, amit Pelsőczy úr kíván, teljességgel lehetetlen-ség.

Mama Gyökért nem lehet befolyásolni a szerelem dolgában!

Mama Gyökér nem olyan, hogy tanácsot fogadna bárkitől!

Mama Gyökér csak a maga feje után megy!

Na, hát éppen ez az, szisszen közbe Pelsőczy, hiszen nem is a fejünkről van szó!

Hogy maga milyen tapintatlan, Pelsőczy úr, meresztgeti a szemét Féreg úr!

Pelsőczy türelmét veszi, ökölrel sújt az asztalra. Táncolnak a poharak, megbillen, s csaknem elborul a mázas kancsó. A férfi észbe kap, alázatosan elmosolyodik, majd színes szóvirágokban ígérni kezd, hosszan és körülményesen magyaráz, mígnem Féreg úr, aki a sarkokat számolgatta, az orrát dörzsölgette, vagy éppen a fogadósne felé vetett jelentőségteljes, kacsintásokkal is kísért szemtelen pillantásokat, mintha beleunna a másik végtelen szózuhatagába, váratlanul bólint. Jól van, de aztán semmi visszakozás, hogy így meg úgy, nem gondoltuk komolyan a dolgot, mert Mama Gyökérrel nem lehet viccelődni. Vagyis lehet, vigyorodik el Féreg úr, de csak roppant kiváltságos személynek. Pelsőczy komolyan meglepődik. Percek óta remény nélkül beszélt, remény nélkül ígért és győzködött. Féreg úr fölhajtja poharából a maradék bort, elégedetten böffent.

Jól, van, Pelsőczy úr, megpróbálhatjuk, de ennek ára lesz.

Maga, kérem, nem is tudja miféle ára lesz.

Nem fenyegetőzik Féreg úr, csak szeret jelentőségteljesebbnek látszani, mint amilyen valójában.

Ahogy ez lenni szokott, másnap délelőtt Mama Gyökér a piacon árulja portékáit. Az asszonyosság éppen túladd néhány petrezselyem gyökéren és káposztafejen, amikor Féreg úr sündörög mellé, majd a fülébe kezd sugdosni, s még ahhoz is veszi a bátorságot, hogy Mama Gyökér karját megrángassa. Más atyafi ehhez hasonló tapintatlanságért akkora legyintést kapna, hogy a sárban vetné a cigánykereket, és nyilván nem is egyet, ám Mama Gyökér most csak kelletlen grimaszt vág, miközben tovasiető vevője után pillant. Féreg úr türelmetlenül toppant, két tenyérrel húzza maga felé az asszony arcát, majd újra sugdosni kezd. Féreg úr a szemét forgatja, és úgy mutogat, mint egy zavarodott karmester. De Mama Gyökér továbbra is ingatja a fejét, nem, nem, menjen csak Féreg úr lacikonyhásokhoz, rágjon inkább valamit. Különben is meglehetősen büdös Féreg úr szája, úgy hogy húzódjon arrébb, vagy hallgasson el. Féreg úr dühében elvörösödik, azért is Mama Gyökér füléhez hajol, de most már csak egyetlen egy szót súg, azt ismételteti, majd hirtelen abbahagyja, és feszülten bámul az asszony arcába. Mama Gyökér kelletlenül bólint. Na végre! Mama Gyökér beadta a derekát! Féreg úr gyorsan odébb rugdos néhány gyökeret és krumplit, a földre huppan, majd akár a testükkal mutatványoskodó keleti atlétaemberek, gondosan összecsavargatja magát. Olyan lesz Féreg úr, mint egy komolyabb méretű húscsomag. Mama Gyö-

kér érte nyúl, és behúzza ernyőként szétterülő, piros fodros szoknyája alá. Minden úgy történik, ahogyan történnie kell, bár Féreg úr olykor túlon túl hangosnak mutatkozik. Mama Gyökér aznap már nem ad el több répát, retket, almát és céklafejet. Csak ül mozdulatlanul, szoknyája púposodik, aztán szépen elsimul, majd vad hullámot vet megint. Hiába lépnek hozzá, hiába kérnek tőle csak pár szem krumplit, zöldség zöldjét, Mama Gyökér már nem szolgál ki több vevőt. A piac porában ül, holott az utolsó árusok is pakolnak, majd a nyikorgó taligákkal, kézikocsikkal elzörögnek a pesti út vagy az Alsóváros felé. Esteledik már, elhasalnak, s a szétömlő feketébe olvadnak bele az árnyékok. Mama Gyökér még odaint egy fehér arcú fiúnak, aki úgy lapult meg egy közeli fa árnyékában, mint valami gyík. Fehér arc világított az asszonyságra.

Látlak, kisfiú, dűnnyögött oda Mama Gyökér.

Tudni szeretné, mi történik a szoknyám alatt, kisfiú?

Tudni szeretné, ki leszel, ha nagy leszel, mi nem leszel soha, ha nagy leszel?

Tudni szeretné, szeretnek-e, gyűlölnék-e, megölnek-e?

A gyerek végre felkiált, és elrohan.

Gyík, gyík, kicsi fehér gyík, sssss, bűg utána mély hangon Mama Gyökér, majd a szoknyája alá nyúl, és kirángatja Féreg urat, akinek a feje vörös, mint a cékla, prüszköl, és tüsszög, az állát dörzsölgeti. De azért boldogan vigyorog. Mama Gyökér a vigyorgó arcba bámul, aztán nagyot legyint Féreg úr elégedettségére, s elindul a Főtér felé. Az ég nyugati felén még ott a vöröslík a napnyugta hosszú sebe, de néhány csillag fénye átszúrta már az alkonyat lila vásznát, s egyik pillanatról a másikra a szél is elül. Nem cél nélkül halad Mama Gyökér a megnyugvó városban. Ringó teste az Arany Páva fogadó felé veszi az irányt. S amikor a kivilágított vendégváro épületéhez ér, s belöki a súlyos faajtót, nem sokáig keresgél. Megilletődött férfiarcok pislognak rá, valaki még visszahelyezi poharát az asztalra, jól hallani az illetlen koppanást. Kicsoda merészel krákogni, sóhajtozni, susmorogni?! Kicsoda suttozza azt, hogy inkább holnap legyen vihar, szélörvény, ma már fáradt a szívünk és a karunk, s legfőképpen a derekunk?! Ám Mama Gyökér nem törődik a vendégek aggodalmával és ilyen-olyan kifogásaival, az igazán fontos elhatározásokat nem szokása fölülbírálni. Az asszony húsos karja máris előrelendül, és rámutat a kiválasztottjára. Margit apját, a szegény-gazdag Benedek gazdát parancsolja magához az asszonyság, és úgy viszi el az öreget, hogy miközben szelíden, de ellentmondást nem tűrően kitolja maga előtt a fogadó ajtaján, a bent ülőkre még visszamosolyog. Ha ugyan mosolynak nevezhető formázata ez ennek a hatalmas, fekete arcnak, ennek a kortalan tekintetnek. Ezúttal egy egész álló napon keresztül tart a kedveskedés, a titkos vendéglátás, holott mások többnyire az első kakasszóra végeznek, ha Mama Gyökér magához parancsolja őket. Ám a szerencsés Benedek csak másnap este rúgja ki az Arany páva fogadó ajtaját, hogy aztán halkán hörögjön bele a hirtelen támadt csöndességbe.

Küldjétek azért a kurvapeccér Pelsőczyért!

De nem kell küldeni a férfiért, Pelsőczy a félhomályos sarokban ül egy gyatra kivitelezésű, ámde mégiscsak gőzhajót ábrázoló kép alatt, mellette Féreg úr dobálgatja elmélyülten a kockákat. A férfi feláll, elmosolyodik, és könnyedén int meggyötört arcú apósa felé. Benedek fáradt léptekkel vonszolja magát az asztalig, hirtelen előnti a szenvedély, nagyra tátja a száját, mint aki ordítani akar, s öklével a levegőbe suhint. A nyaka csupa lila és kéken sötétlő seb, és az arca húsán harapásnyomokra emlékeztető vörös foltok díszelnek.

Mennyi kell, kérdi aztán rekedten.

Sok, vihog fel Féreg úr, majd izgatottan felhörpinti az italát.

Mennyi lehetséges, ereszkedik vissza Pelsőczy a székére, helyet csinál az apósának, s közben int a vendéglősnek, hozzanak újabb boros kancsót, és poharat. Az öreg fáradtan megcsóválja a fejét, és lehuppan. Aztán kezdetét veszi az ingerült horkanásokkal, döbbsent felmordulásokkal is kísért tárgyalás, melynek végeredményét pedig már régen kiszámították.

Így jutott Pelsőczy ahhoz a tehetősebb összeghez, melynek révén már komoly kölcsönöket számoltak le a kezébe, e kölcsönök pedig újabb kölcsönöket szültek, míg végül együttállt az a tetszetős, most már igazán meggyőzőnek látszó hiány, amellyel a férfi egy kisebb méretű, de tűrhető állapotban lévő, oldalkerekes gőzöst vásárolhatott a Dunai Gőzhajózási Társaságtól. Pelsőczy évekkal előzte meg a Tiszai Gőzhajózási Társaság működését, az Attila vagy a Pannónia hajók közlekedését. Az ő fürge kis gőzöse, a Klára mindent tudott már a folyóról, amikor tehetősebb helybéli vállalkozók még csak tervezgették a hajózás megindítását, illetve rendszeres eseménnyé tételét. Első útján, amely voltaképpen próbaút volt egy hűvös hajnalon, csupán néhány utast szállított a Klára. Fehéren gomolygott a köd a víz fölött, a rikoltozó sirályok mintha a semmibe vezették volna az úszó testet. Pelsőczy igazán boldog volt. Ősz derekában jártak, végül a délelőtti fény elűzte a ködöt, s az úton végig Féreg úr rikoltozását visszhangozták a vörös és sárga színekben pompázó partok. Mama Gyökér a csodálkozástól eltátott szájjal üldögél a hajóorrban elhelyezett karosszékben. Mellette a most is elegáns Levél úr könyökölt a korlátra, és néha előre mutatott, nézd azokat az óriási jegenyét, Mama, nézd az égerfákat, néz, nézd! A hajó üdvözlésére elősiető szolnoki kikötő parancsnoka igen csak meglepődött, amikor a hajóról csak egy bizonytalan járású utas esett a partra, imbolygott egy keveset, majd borízú böffentés kíséretében a karjai közé zuhant.

Próbaút, mondta Pelsőczy, és mosolyogva vontta meg a vállát.

A Klára általában Szolnokig hajózott föl, ám ha az utasok némelyike úgy kívánta, felúsztatott akár Tokajig is, de tovább már nem volt ajánlatos merészkedni. Tokajtól észak felé oly keskeny és sekélyessé vált a folyómeder, hogy arafelé már csak csónakokkal vagy tutajokkal lehetett közlekedni. Klára imádott az apjával lenni, s a férfi, ha csak tehetette, elvitte magával a kislányt ezekre a kalandos, már-már mérgezően önfeledt utakra. Holott nem volt ez egyszerű dolog

mégsem. Margit asszony mindinkább növekvő boldogtalanságának összes fortélyát, kétségbeesésének valamennyi ravaszságát bevetette, hogy a gyermek ne kisérhessen el az apját. Könnyáztatta arccal magyarázta, hogy a hajón utazó népek zavaros történetekkel tömködik tele a kicsi fejét, aki már így is túlon túl sokat álmodozik, és különös szokásokat vesz föl. Nocsak, dörmögött kelletlenül az apja. Miféle szokásokra gondol Margit?! Órák hosszat álldogál a szobatikör fényében, illeg és billeg, nézegeti magát, mintha nem találhatna ennél értelmesebb elfoglaltságot! A férfi őszintén felnevetett, hiszen csak ez a baj, hát nem női dolog lenne az efféle viselkedés, kedvesem?! Ám az asszony nem tágitott. Konokul ismételtette, hogy a gőzös léket kap, elsüllyed, és ők odavesznek! A gyermek a vízbe zuhan, örvény nyeli el! Klára fertőzést kap, gyomorrontást, meghűl a hideg szélben, a bőre leég, megfertőzi a piszkos homok.

Pelsőczy nyerítve kacag, jaj, drágám, édes Margitkám, hiszen jól tudja, hogy én a víz alatt is átúsztam már a folyót, és bizony nem is egyszer. Nem elmeséltem már, galambom?

Az asszony összeszorította a száját, és mérges vállrándítással elfordult. S így, oldalnézetből még engesztelhetlenebbnek tetszett a szigora. A férfi az öklébe köhintett, egyszeriben halálosan megunt a vitát, elengedte hát az összeszorított szájjal figyelő kislány kezét, az ajtóból még visszapillantott, s egyedül ment. Később Klára megtudta, hogy az apja egyáltalán nem tud úszni, s olyasféle beteges érzékenységgel is bír, amelyet víziszonynak is neveznek a felnőttek. Az apja még a lába nagyujját sem meri beledugni a Tisza vízébe, nem hogy úszott volna benne! Ám máskor nem hatott semmilyen érv, hiábavaló volt a legdühöttebb veszekedés, vagy rimánkodás, Pelsőczy konok lett, kellemetlen vonás jelent meg a szája sarkában, és valósággal magával rabolta a kislányt. Klára úgy érezte, szállnak a kikötőig vezető utcákon, és mindenki őket bámulja irigykedve, vágyakozva. Az apja azonban váratlanul megtorpant, és a gyermek arcához hajolt, aki megérezte a dohány kesernyés, mégsem kellemetlen illatát.

Izgatott vagy, gyermekem?

Mintha bálba mennénk, suttogta a kislány, és érezte, hogy a homloka is bele-vörösödik a bólintásba.

Akkor most megállunk, csak állunk itt, és várunk, mosolyodott el a férfi, s a gyermek kezét nem engedve újabb cigarellóra gyújtott. A föl villanó gyufafényben hirtelen egy idegen arcot látott meg a gyermek.

Várni olyan rossz, görbült le a gyermek szája, menjünk már, apus!

Várni jó, fújta ki a kék füstöt a férfi. Már újra ő volt, az ő bohóckodó, mindig vicceket mesélő, a kabátja zsebeiben csokoládét rejtegető, drága apja.

Soha ne feledd, Klára, hogy meg lehet tanulni a várakozásban a jót, magyarázta egyszeriben megkomolyodva Pelsőczy. Tudnod kell azonban, hogy amire vársz, kislányom, a legkevésbé sem a tiéd. Hiszen azért vársz rá, mert hozzá nincs közöd. Messze van, nem a tiéd. Akkor lesz jó várni, ha meg tudod köszönni

neki, egy megígért alkalomnak, egy hiányzó másik embernek, hogy várhatsz rá. Akkor jó lesz várni rá, és jó lesz, hogy nem a tiéd ő. És ha majd megkapod, kissé szomorú leszel, hogy nem várhatsz többé rá.

Egyszer éppen behajtották maguk mögött az utcakaput, amikor meghallották a vad csörömpölést. A kislány éppen tartotta a bejáró nagy vaskilincset, szerette tenyerén tudni a fém hidegét. Ám most megéreztek, hogy valóban baj történhetett, s nyomban visszarahantak. Az anya a társalkodó padlóján hevert, a magával sodort virágos kancsó darabjai szerteszóródtak a padlón. Klára egy leszakadt rózsafej után nyúlt, felemelte, és az arcához érintette. Az anyja falfehér volt, s a kézfeje úgy remegett a vázatörmelék között, akár egy haldokló galamb. Hiába lötytyintettek vizet az arcába, hiába paskolgatták, szagoltattak vele szalmiákszeszt, nem tért magához. Margit komolyan beteg lett. Schütz doktor gondterhelten csóválta a fejét, mert napok múltán sem diagnosztizálhatta a baj szervi okát.

Az általános gyengeség miatt van, dörmögte végül a szórakozott Pelsőczynek, amikor magukra maradtak a társalkodó félhomályában. A férj közben lámpást gyújtott. Inkább lelki természetű a baj lesz ez, tette hozzá a doktor, miközben nyugtató por után kutakodott a táskájában. A férj úgy bólintott, mint aki hallja, de nem akarja érteni, mit mondanak neki. Erős illatú, keserű likórt töltött két kispohárba, majd a maga italát úgy hajtotta fel, hogy előtte elfelejtett koccintani a doktorral.

Klára órák óta ült az anyja mellett, és bámulta a mézsfehér arcot, a cserepesre száradt ajkakát. Megsimogatta az anyja homlokát, s következő pillanatban mintha parázs égette volna meg, visszakapta az ujjait.

Ilyen lesz ő is, ilyen száraz, ilyen derűtlen, ilyen magányos, ilyen kiszolgáltatott?! S mert a beteg nem mozdult, a kislány felállt, s kiindult a szobából.

Hova mész, kérdezte az asszony, miközben nem nyitotta ki a szemét, gyere vissza.

Sírnom kell, szólt megtorpanva a kislány, de nem fordult meg.

Sírij mellett, suttogta az anyja.

Nem, rázta fejét a gyermek, nem.

Nem akarom, hogy lássa, anyám.

Ezekon a csodálatos hajóutakon Klára gyönyörködve hallgatta apja a történeteit a vízről, a végtelen, mégis elbeszélhető égről, a láthatáron föltorló dó felhőkről, melyekből délutánra néhány mindig ember alakot öltött, épp olyan lett az egyik, mint az apja, ott vagyok, Klárikám, ott, ott, mutogatott lelkesen Pelsőczy a parti jegenyék fölé, s a kislány csodálkozva látta, hogy a felhő valóban hasonlít az apjára. Kiabálva magyarázta a férfi, hol rejti Attila koporsóját a meder, hol süllyedt el a török korban kincsekkel megrakott uszály, és mesélt a legendákról, hogy a honfoglaló magyarok miért éppen itt, ezen a tájékon tartották az első gyűlésüket, melyet vérszerződéssel pecsételtek meg. Pelsőczy elragadtatottan mutogatta a vizet kísérő a karcsú nyárfákat, és füzeseket, a folyó felett hullámzó

szedresek hosszan nyúló, zöld szalagját, a gázlók fölött fodrozódó, sisteregve tovarohanó vizet, és a lomha kompokat, melyeken már megrakott kereskedő szekek várazkodtak az átkelésre. Ha a férfi aktuális kérdésekbe bonyolódott, szenvedélyes lett, ököllel verte a korlátot, éles hangját a túlpárt bokrai közé vitte a folyó. Pelsőczy vörös képpel kiáltozta, a Maros torkolatát át akarják helyezni, a folyót a város alatt akarják a Tiszába belevezetni, s ez az impozánsnak mondott terv miscoda ostobaság!

Egyszer arról beszélt a családjukkal utazó román kereskedőknek, hogy Szeged városa Tisza vonalának legmélyebb pontjára épült, s a csoda nem az, hogy nem pusztult el, hanem hogy nem hetvenhétszer pusztult el. A kereskedők a hasukat fogták, úgy nevettek, és tovább itták a pálinkát. Pelsőczy szárazon legyintett, majd visszaballagott a gyermekéhez, mert hátborzongató helyhez közeledtek. Nem messze Csongrád városától sárga löszfal magasodott a víz fölé, és ha erre jártak, a kislány apja forgó szemekkel, szélesek gesztikulálva mesélte, hogy nyaranta e csonttá száradó löszfalra egyszer szerelemfáltésből egy szerencsétlen legényt szögeztek a társai, akár Jézust a római katonák. Kegyetlenül belekalapálták a kőkemény mederfalba a fiút, ám élve hagyták, szenvedjen csak. Június hónap vége felé járt, virágzott a kérész, és mintha ez a lenyűgöző természeti esemény is a büntetéshez része lett volna, mert úgy tetszett, a hirtelen éledő, s a víztükör fölött vadul páرزó rovarok a jajveszékelő fiú szájából röppentek volna elő, hogy aztán kétségbeesett forgással hulljanak a Tiszába. Halott kérészek elhullott, sárga bőre fedte be a folyó hátát, efféle ünnepi öltözéket soha máskor nem kap ez a víz, tűnődött az apa.

S mi lett a fiúval, kérdezte a kislány.

Ó, végül kiszállt az angyal a szeméből, a feje oldalra billent, és elaludt örökre.

A kislány az izzadságtól lucskosan ébredt, mert álmainak állandó vendége lett ez a rémséges, mégis lenyűgöző történet. Oly sokszor elképzelte a fiú borzasztó haláltusáját, embertelen kínját, hogy ezer ember közül is felismerte volna már. Fehér bőrű, sápadt arcot látott, tiszta és fényes fogakat, néhány kósza, szőkén göndörödő szőrszállal ékesített, gyengéden előre tolakodó állat, és elevensége ellenére is bánatos tekintetet. A fiú nézésének mélyén ott álmos szomorúság ült, ám e bánatnak nem volt köze a szenvedéshez. Távolabbról érkezett ez a szenvedés, s a kislánynak az volt az érzése, hogy messzebbre is tartott, olyan messze, ahová ő még nem láthat el. S amikor évek múltán Frei kalapos asszonyságtól hazatérőben ez az arc egyszerűen elébe, az ő tekintetének fényébe ereszkedett a portól szikrázó Főtér forgatagában, nem érzett igazi csodálkozást. Klára arra gondolt, mennyire természetes, hogy ez a fiatalember megcsúszik a csatorna sáros falán, majd némi kapálódzás után elzuhan. Nem várható, nem kiszámítható, nem elrendelt történés volt ez, hanem mindenekelőtt természetes, és magától értetődő. Klára tizennégy éves korától készülődött a pillanatra, hogy Pallagi Ádámot felismerje.

A lány szeretett magányosan, senkitől sem zavartatva is nézelődni a vizet hasító gőzösön. Az apjai észrevette ezeket a hangulatait, és ilyenkor tapintatosan elvonult, majd élénk beszélgetésbe bonyolódott az utasaival, miközben a szeme sarkából folyvást felügyelte a korlátra könyökölő, álmodozó gyermeket. Nagy csobbanással méretes hal dobta fel a testét, mintha tálca nagyságú ezüstöt vetett volna föl a sárga mélység. Klára boldogan föl kacagott, hogy a lábszára fröcskölődött a víz. Ilyesfajta titkos történések a kikötések után, a már veszteglő hajón is megesetek. A lány sokszor látta az apró halak ezüstös rebbenését, ahogy száz fürgé nyílveszőként rémülten csapnak szanaszét a víztükör alatt, mert bár látszatra lomha, mégis életveszélyes árnyék mozdul feléjük. Dudált a hajó, már indultak is. S az megint olyan izgalmas volt, ahogy felsivített a hajósíp, megrázkódott a hatalmas test, majd egy nagyobb döccenés után lassan távolodni kezdtek a parttól. Az előbb még ott álltunk, annál a vízfőle hajló, borostyán fojtogatta, meghajlott fűzfánál, ott álltunk, és vártunk. Elmúlt ez is, mint a reggel, mint a tegnapi nap csendes, szürke esője, kavargó ködje, szélfúvása, elmúlt, mint az a szív alakú seb, amely a térdünkön piroslott még tegnapelőtt is. Ám ha legközelebb újra kikötünk azon a helyen, azt fogjuk gondolni, hiszen el sem jöttünk mi innen, itt horgonyzunk hetek és hónapok óta, mert visszajöttünk ugyanabba a pillanatba, mely már nem múlik el soha, lesz mindig minékünk, hiszen olyan máris ez a pillanat, akár egy ház, melynek kilincse mindig enged az ujjainknak, s belépve minden bútort, ledobott ruhát és elhagyott tárgyat éppen ott, hol hagytuk, vagyis a helyén találunk, miközben azt gondoljuk, mi sem lettünk mások, míg oda voltunk, nem munkált az idő bennünk, nem romlott a lélek, és nem fáradt rajtunk a hús, csak állt, állt az időnek ez a pillanata, várt bennünket, és most már várni is fog, míg világ a világ.

Csodaszerű volt, de soha, egyetlen egyszer sem futottak a vízfelszín alatt húzódo alattomos homokpadra vagy zátonyra, pedig hányszor fenyegették a férfit a tapasztalt tiszai halászok. De ő csak nevetett rajtuk, ej, bátyáim, én a víz alá is belátok. S mintha valóban így lett volna, váratlanul gyors manőverre, fordulatra, a haladási irány megváltoztatására utasította a kormányost, mert veszélyt érzett. S aztán a kis gőzös zavartalanul pőfögött tovább.

Klára bámulta a sebes kis forgásokat, melyek egy nagyobb és sötétebb örvény körül keringtek maguk is, akár a bolygók keringnek odafent a Nap körül. Karvastagságú faágak sodródtak lefelé, s a vízen végigfekvő törzsön rablómadár ült mozdulatlanul, akár egy faragott, egyiptomi szobor. Néha őzek csapatát látta a kislány, az állatok a víz fölé hajoltak, s közben riadtan tekingettek feléjük, majd gyors iramodással máris bezárult mögöttük a parti füzes zöld függőnye. Hálókalkal, és varsákkal bajlódó halászok integettek a partról. Fiala fiúk a homokban toporgó lovakat csutakoltak, harsány nevetésük egyszerre csúfolt, ingerelt és csábított. Egyszer, egy forró nyári napon meztelen fürdőzőket is látott, a fehér fiúülepek úgy világítottak a túlsó part homokjáról, mint sütésre város lángos tész-

ták. Őlét a korlátnak szorította a kislány, és nem értette, miért lesz olyan jó neki, hogy kuncognia kell rajtuk. Soha sem felejtette el aztán ezt a nevetését, amely olyan volt, mintha friss vizet csorgatott volna egy pohárkából a másikba. A gyermek legkedvesebb játéka az volt, hogy felhőtlen időben sokáig bámult tágra nyílt szemmel a Nap tündöklő korongjába, már vak volt egészen, már lángban állt az egész világ, amikor a hirtelen a folyóra pillantott. Vakító sárgán ömlött előtte a Tisza, mintha mézből lett volna. Erős szélben a kislány mindig előre, a hajó orrába futott. Hiszen a szél éppúgy járkált, futott a víz felszínén, ahogy az emberek haladtak a földön! A szél apró fodrokból, és egymásra torlódó kicsiny hullámokból kanyargó utakat gyúrt a víztükörré, máshol meg lesimogatta, tükörsimává tette a folyó hátát.

Ám a kislány a víz illatát szerette a leginkább. Mély illat volt ez, elképesztően telt, s olyképpen nyugtalanító, hogy miközben barátságot sugallt, titokzatos is volt valamiképpen. Békés rothadás, vad és törekvő élet, elfolyó szomorúság, a homokos partokba belevackoló boldogság tudása éppúgy keveredett ebben az illatban, mint engesztelhetetlen gyűlölet, vagy részvétlen halál.

Lehet egy folyóba szerelmesnek lenni, kérdezte az apjától.

Nem szabad félni tőle, dünnyögte Pelsőczy.

Te nem félsz a víztől, apám?

Rettegek, nevetett a férfi.

Akkor mire ez az egész, nyílt tágra a lány szeme, és tétova kézmozdulattal a körbemutatott.

Talán lesz majd egy pillanat, amikor elfelejt engem a félelem, billent meg Pelsőczy feje, de folytatja.

És akkor megtudom, hogyan élhettem volna nélküle. És akkor elmondom neked, hogy mit kiáltozik a mandragóra gyökér, amikor kihúzzák a földből.

S ahogy a férfi ezt kimondta, a kislány hirtelen újra azt az idegen, ijesztő arcot látta, amely évekkorábban a gyufaszál felvillanó fényéből tolakodott a szeme elé. Ez volt az apja idegen, fenyegető arca, melyet még egyszer, évek múltán lát Klára, amikor a férfi tetemét felhúzzák a töltés oldalába az újszegedi part hordalékos sarából. A fiatalasszony a férje után érkezik, addigra már kisebb tömeg tolongja körül a halottat. Megölték, vagy baleset miatt fulladt a vízbe, nem tudni még. Klára megkövülten áll. Az emberek a fejüket csóválják, s néhányan arról bölcselkednek folyamatosan a másik szavába vágva, hogy mindenki megéri a pénzét, és megérdemli a sorsát. Mindenesetre egy féllábú csavargó, ki mindig a Halpiac ismert kéregetője, váltig állítja majd, hogy Pelsőczy, némi álldogálás után maga gyalogolt bele a Tiszába a városi oldalon, majd ügyetlen karcsapásokkal úszni kezdett. Vagy inkább csak kapálódzott az úr, vontta meg a vállát a csavargó. S azt már végképp nem lehetett eldönteni, hogy ügyetlensége folytán, vagy szánt szándékkal merült néhány karcsapás után a mélybe, hogy aztán másnap délutánra ide, az újszegedi part laposára fektesse ki tetemét a víz. Szép Imre, akihez

hamarabb jutott el a halál híre, mint feleségéhez, Klárahoz, nyomban átvitette magát a folyón, gyorsan lefizette a hatóság embereit, így a holttest ruházatát először kutathatta át. Jól sejtette, hogy van mit keresnie. Az elbitangolt, származására, más emberek boldogságára vagy éhségére fittyet hányó, kalandos életű Pelsőczy László kabátzsebében ott sírdogált, jajveszékelt a mandragóra gyökér.

„új gótika épül sebekből,
sóhaj aranyozza íveit...”

SZÓLÍTLAK, HATTYÚ